

Virsraksts: Administratīvā akta iekšējā un ārējā spēkā esība; iestādes lēmuma apstrīdēšanas termiņš lēmuma nepaziņošanas gadījumā

Tēze: Administratīvais akts var stāties spēkā tad, kad iestāde paziņojusi visas tā būtiskās sastāvdaļas

Tēze: Naudas ieskaitīšanu pieteicēja norēķinu kontā nevar uzskatīt par tādu, ar kuru pieteicējam būtu paziņots administratīvā akta saturs. Proti, administratīvā akta saturu veido ne tikai personai piešķirtās tiesības, bet arī šo tiesību piešķiršanas pamatojums.

Tēze: Ir nodalāma administratīvā akta iekšējā un ārējā spēkā esība. Administratīvā akta izdošanas procesā var izdalīt brīdi, kad administratīvais akts ir pieņemts, bet vēl nav paziņots adresātam, un brīdi, kad tas tiek paziņots adresātam. Laikā, kad administratīvais akts ir pieņemts, bet vēl nav paziņots adresātam, tas jau ir saistošs iestādei, iestāde jau var gatavoties tā izpildei un labvēlīgu administratīvo aktu pat jau izpildīt. Līdz ar to šajā gadījumā var runāt par to, ka administratīvais akts attiecībā pret iestādi (iekšēji) ir stājies spēkā

Tēze: Administratīvais akts, kas vēl nav paziņots adresātam, nerada adresātam nekādas tiesības vai pienākumus. Adresāts nevar prasīt šāda administratīvā akta izpildi, adresātam nav pienākuma izpildīt šādu administratīvo aktu, tāpat arī adresātam nesākas termiņš, kurā tam ir tiesības apstrīdēt vai pārsūdzēt administratīvo aktu. Proti, šāds nepaziņots administratīvais akts attiecībā pret tā adresātu vēl nav stājies spēkā (ārējā spēkā esība).

Tēze: Ja zemāka iestāde nepaziņo personai savu lēmumu sakarā ar tās iesniegumu, personai ir tiesības vērsties augstākā iestādē gada laikā no dienas, kad tā vērsusies zemākā iestādē.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2010.gada 20.decembra
LĒMUMS
Lieta Nr. A42619507
SKA-795/2010**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senatore V.Krūmiņa
senatore D.Mita
senators J.Neimanis

rakstveida procesā izskatīja *D.S.* blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 16.jūnija lēmumu, ar kuru atstāts bez izskatīšanas *D.S.* pieteikums.

Aprakstošā daļa

[1] 2007.gada 12.janvārī valsts aģentūra „Materiālās rezerves” (kopš 2009.gada 1.jūlija – Nodrošinājuma valsts aģentūra) pieņēma lēmumu Nr.37-KL-2007, ar kuru nolēma: 1) apmierināt pieteicēja D.S. 2007.gada 8.janvāra prasību un izpildīt Rēzeknes tiesas 2006.gada 15.decembra spriedumu krimināllietā par nelikumīgi nocirstās koksnes realizāciju un tās vērtības atlīdzināšanu; 2) izveidot mantas novērtēšanas komisiju un veikt mantas novērtēšanu mantas vērtības atlīdzināšanas brīdī, noformējot lietisko pierādījumu apskates (*domāts – aprakstes*) un novērtējuma aktu; 3) atlīdzināt pieteicējam realizētās koksnes vērtību atlīdzināšanas brīdī saskaņā ar lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktā norādīto novērtējumu; 4) valsts aģentūras „Materiālās rezerves” finanšu un plānošanas daļai, pamatojoties uz lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktā norādīto novērtējumu, veikt naudas pārskaitījumu uz pieteicēja norādīto norēķinu kontu.

Minētajā lēmumā norādīts, ka to var apstrīdēt Iekšlietu ministrijā viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas.

2007.gada 4.aprīlī sastādīts lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma akts, ar kuru realizētās koksnes vērtība noteikta Ls 11 121,90, un 2007.gada 11.aprīlī minētā summa ieskaitīta pieteicēja norēķinu kontā.

2007.gada 19.aprīlī valsts aģentūrā „Materiālās rezerves” saņemts pieteicēja 2007.gada 10.aprīļa iesniegums, kurā viņš lūdzis izsniegt 2007.gada 4.aprīlī sastādīto lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktu, noformējot to kā administratīvo aktu un norādot tā apstrīdēšanas kārtību.

2007.gada 27.aprīlī pieteicējam sniegta atbilde, kurā norādīts, ka Ministru kabineta 2005.gada 27.septembra noteikumi Nr.726 „Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu” neparedz lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktu noformēt kā administratīvo aktu Administratīvā procesa likuma izpratnē; aktā norādītais novērtējums ir iestādes faktiskā rīcība.

2007.gada 20.jūlijā pieteicējs vērsās Iekšlietu ministrijā ar iesniegumu par aģentūras faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku un lūdza veikt atlikušās summas izmaksu, taču ar Iekšlietu ministrijas 2007.gada 21.augusta lēmumu iesniegums atstāts bez izskatīšanas sakarā ar procesuālā termiņa nokavējumu.

[2] 2007.gada 24.septembrī Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicēja pieteikums par Iekšlietu ministrijas 2007.gada 21.augusta lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Iekšlietu ministrijai nodrošināt mantas vērtības atlīdzinājuma izmaksu par realizēto koksni pilnā apmērā.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2009.gada 14.aprīļa spriedumu pieteikums apmierināts un Iekšlietu ministrijai uzdots izskatīt pēc būtības pieteicēja 2007.gada 20.jūlija iesniegumu.

[4] Par minēto spriedumu Iekšlietu ministrija iesniedza apelācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

[5] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 16.jūnija lēmumu pieteikumu nolemts atstāt bez izskatīšanas.

Tiesa konstatēja, ka lēmums par nelikumīgi nocirstās koksnes vērtības atlīdzināšanu pieņemts 2007.gada 12.janvārī. Tajā norādīts, ka tas ir apstrīdams viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas Iekšlietu ministrijā. Līdz ar to ir svarīgi noskaidrot, kad pieteicējs uzzināja par visām būtiskajām lēmuma sastāvdaļām, kuras viņš ir ieinteresēts apstrīdēt, konkrētajā gadījumā – mantas novērtēšanas komisijas noteikto realizētās koksnes vērtību un tās noteikšanas kritērijus.

No pieteicēja apgalvojumiem izriet, ka 2007.gada 3.aprīlī viņam kļuva zināms, ka mantas novērtēšanas komisija tiks sasaukta un veiks mantas novērtēšanu 2007.gada

4.aprīlī. 2007.gada 10.aprīlī pieteicējam kļuva zināms mantas novērtēšanas komisijas 2007.gada 4.aprīlī sastādītā lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma akta saturs (proti, pieteicējam ir aprēķināts izmaksāt tikai tos naudas līdzekļus, kas iegūti no koksnes realizācijas, neveicot mantas novērtēšanu mantas vērtības atlīdzināšanas brīdī). 2007.gada 11.aprīlī pieteicējs ir konstatējis, ka viņa bankas kontā ir ieskaitīta nauda Ls 11 121,90.

Tādējādi Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka administratīvais akts pieteicējam paziņots 2007.gada 11.aprīlī, kas atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmajai daļai uzskatāms par administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi. Līdz ar to iestāde pareizi konstatējusi, ka sākotnējais administratīvais akts bija apstrīdams līdz 2007.gada 11.maijam un pieteicējs, iesniedzot apstrīdēšanas iesniegumu 2007.gada 20.jūlijā, bija nokavējis administratīvā akta apstrīdēšanas termiņu. Tā kā pieteicējs neizteica iestādei lūgumu par procesuālā termiņa atjaunošanu, iestāde pamatoti atstāja iesniegumu bez izskatīšanas.

Līdz ar to tiesa atzina, ka pieteicējs nav ievērojis lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību un pieteikums, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 278.panta 1.punktu, ir jāatstāj bez izskatīšanas.

[6] Par minēto Administratīvās apgabaltiesas lēmumu pieteicējs iesniedza blakus sūdzību. Blakus sūdzībā norādīts tālāk minētais.

[6.1] Valsts aģentūras „Materiālās rezerves” 2007.gada 12.janvāra lēmums ir pieteicējam labvēlīgs administratīvais akts, kas noteic tikai to, ka nākotnē tiks veikta realizētās koksnes vērtības noteikšana tādā apmērā, kāds tas būs atlīdzināšanas brīdī. Tomēr no 2007.gada 11.aprīļa līdz tiesvedības uzsākšanai pieteicējs netika informēts par izmaksas apmēra noteikšanas kritērijiem, administratīvā akta saturu un būtiskajiem elementiem. 2007.gada 12.janvāra lēmumā netika ietverts ne termiņš, līdz kuram tiks izveidota mantas novērtēšanas komisija, ne atlīdzības noteikšanas metodika, ne arī naudas pārskaitīšanas kārtība (pa daļām vai ar vienu pārskaitījumu pilnā apmērā), līdz ar to pieteicējs nezināja un nevarēja zināt brīdi, kad iestāde veiks pilnīgu savu pienākumu izpildi un kad pieteicējs tiks informēts par to, kā iestāde pamato konkrētas summas izmaksu.

[6.2] Tā kā iestāde pati norādīja, ka novērtējums ir faktiskā rīcība, tad pieteicējam bija tiesības šo rīcību apstrīdēt viena gada laikā. Apgabaltiesai bija jākonstatē, ka administratīvais akts stājās spēkā ar brīdi, kad komisija bija noformējusi aprakstes un novērtējuma aktu, par to informējusi pieteicēju un atlīdzinājusi mantas vērtību. Tā kā aģentūra nav informējusi pieteicēju par aprakstes un novērtējuma aktu, tad procesuālais termiņš nevar tikt uzskatīts par nokavētu.

Motīvu daļa

[7] Lai izšķirtu jautājumu par to, vai Administratīvā apgabaltiesa pamatoti atstāja pieteikumu bez izskatīšanas, jāpārbauda, vai pieteicējs ir ievērojis lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Savukārt, lai noskaidrotu šo apstākli, nepieciešams konstatēt, vai pieteicējs, vēršoties augstākā iestādē, ir ievērojis procesuālo termiņu administratīvā akta apstrīdēšanai.

[8] Senāts nepiekrīt Administratīvās apgabaltiesas secinājumam, ka valsts aģentūras „Materiālās rezerves” 2007.gada 12.janvāra lēmums bija apstrīdams līdz 2007.gada 11.maijam un ka līdz ar to Iekšlietu ministrija pamatoti atstājusi bez izskatīšanas pieteicēja iesniegumu.

[9] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu administratīvais akts ir uz āru vērstis tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju.

Valsts aģentūras „Materiālās rezerves” 2007.gada 12.janvāra lēmums noteica, ka tiek apmierināts pieteicēja lūgums par vērtības atlīdzināšanu un paredzēja izveidot mantas novērtēšanas komisiju, kā arī veikt mantas novērtēšanu mantas vērtības atlīdzināšanas brīdī, noformējot lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktu. Tāpat ar lēmumu tika noteikts, ka aģentūras finanšu un plānošanas daļai, pamatojoties uz lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktā norādīto novērtējumu, jāveic naudas pārskaitījums uz pieteicēja norādīto norēķinu kontu. Šis lēmums radīja pieteicējam vispārīgas tiesības uz mantas vērtības atlīdzinājumu.

[10] Tajā pašā laikā minētais lēmums nenosaka kompensācijas apmēru, uz kādu pieteicējam ir tiesības, kā arī nesatur pamatojumu vai kritērijus konkrēta atlīdzības apmēra noteikšanai – iestāde vienīgi nolēmj izveidot komisiju, kas tad arī šo apmēru noteiktu.

Tas nozīmē, ka tiesības uz realizēto lietisko pierādījumu vērtības atlīdzināšanu kā tādu pieteicējam radās uz valsts aģentūras „Materiālās rezerves” 2007.gada 12.janvāra lēmuma pamata. Savukārt tiesības uz konkrētas summas atlīdzinājumu pieteicējam varēja rasties tikai pēc tam, kad iestāde veica mantas novērtēšanu. Tādējādi tiesības uz realizētās mantas vērtības atlīdzinājumu konkrētā apmērā pieteicējam tika radītas, pieņemot 2007.gada 12.janvāra lēmumu un sastādot lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktu.

Tādējādi minētie dokumenti (2007.gada 12.janvāra lēmums un lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma akts) aplūkojami kopsakarā, jo tie abi satur administratīvā akta pamatojumu, kopā veidojot vienotu administratīvo aktu, kas rada pieteicējam tiesības uz atlīdzinājumu noteiktā apmērā.

II

[11] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 79.panta pirmo daļu administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas, bet, ja rakstveidā izdotajā administratīvajā aktā nav norādes, kur un kādā termiņā to var apstrīdēt, – viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmajai daļai, ja ārējā normatīvajā aktā vai pašā administratīvajā aktā nav noteikts citādi, administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam. Līdz ar to ir nepieciešams noskaidrot, vai un kad administratīvais akts tika paziņots (stājās spēkā) un no kura brīža aprēķināms procesuālais termiņš tā apstrīdēšanai, ņemot vērā, ka administratīvo aktu (tā pamatojumu) veido gan 2007.gada 12.janvāra lēmums, gan lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma akts.

[12] Administratīvais akts var stāties spēkā tad, kad iestāde paziņojusi visas tā būtiskās sastāvdaļas, pretējā gadījumā adresātam nav iespējams izvērtēt nepieciešamību administratīvo aktu apstrīdēt. Tādējādi apstākļi, ka pieteicējam tika paziņots 2007.gada 12.janvāra lēmums, nenozīmē, ka pieteicējam administratīvais akts paziņots pilnībā, jo tā pamatojumu satur arī lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma akts.

2007.gada 11.aprīlī pieteicēja norēķinu kontā tika ieskaitīta nauda Ls 11 121,90, tomēr, Senāta ieskatā, minēto darbību nevar uzskatīt par tādu, ar kuru pieteicējam būtu paziņots administratīvā akta saturs. Proti, administratīvā akta saturu veido ne tikai personai piešķirtās tiesības, bet arī šo tiesību piešķiršanas pamatojums. Pieteicējs norāda, ka naudas ieskaitīšana viņa norēķinu kontā nav radījusi skaidrību par konkrētā atlīdzības apmēra

pamatojumu, kā arī par to, vai iestāde nolēmusi atlīdzināt tieši šādu summu – tā kā pieteicējam nav paziņots konkrēts atlīdzības apmērs, tad nav zināms, vai šis ir vienīgais maksājums, vai arī tiks veikti vēl citi. Līdz ar to Senāts nevar piekrist Administratīvās apgabaltiesas secinājumam, ka administratīvais akts tika paziņots un stājās spēkā 2007.gada 11.aprīlī līdz ar naudas ieskaitīšanu pieteicēja norēķinu kontā.

[13] Ir nodalāma administratīvā akta iekšējā un ārējā spēkā esība. Administratīvo aktu izdod iestāde un tas ir adresēts uz āru privātpersonai. Administratīvā akta izdošanas procesā var izdalīt brīdi, kad administratīvais akts ir pieņemts, bet vēl nav paziņots adresātam, un brīdi, kad tas tiek paziņots adresātam. Laikā, kad administratīvais akts ir pieņemts, bet vēl nav paziņots adresātam, tas jau ir saistošs iestādei, iestāde jau var gatavoties tā izpildei un labvēlīgu administratīvo aktu pat jau izpildīt. Līdz ar to šajā gadījumā var runāt par to, ka administratīvais akts attiecībā pret iestādi (iekšēji) ir stājies spēkā. Taču šāds administratīvais akts, kas vēl nav paziņots adresātam, nerada adresātam nekādas tiesības vai pienākumus. Adresāts nevar prasīt šāda administratīvā akta izpildi, adresātam nav pienākuma izpildīt šādu administratīvo aktu, tāpat arī adresātam nesākas termiņš, kurā tam ir tiesības apstrīdēt vai pārsūdzēt administratīvo aktu. Proti, šāds nepaziņots administratīvais akts attiecībā pret tā adresātu vēl nav stājies spēkā (*sal. piemēram, arī ar Vācijas tiesību doktrīnu F.J.Paine. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 156., 157.lpp.*).

Tā kā iestāde pieteicējam paziņoja 2007.gada 12.janvāra lēmumu, bet nepaziņoja lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktā ietverto pamatojumu, tad secināms, ka administratīvais akts ir attiecībā uz adresātu stājies spēkā daļēji – daļā, ar kuru nolemts atlīdzināt mantas vērtību. Savukārt daļā, kas attiecas uz atlīdzināmās summas apmēru, administratīvais akts nav paziņots.

[14] Administratīvā procesa likuma normas, kas reglamentē administratīvā akta apstrīdēšanas kārtību, neparedz risinājumu gadījumam, kad zemāka iestāde nepaziņo personai savu lēmumu, kas būtu apstrīdams augstākā iestādē. Tādēļ risinājums meklējams tiesību tālākveidošanas ceļā.

Gadījumā, kad persona vērsusies iestādē ar iesniegumu, taču iestāde personai nav paziņojusi pieņemto lēmumu, personai ir tiesības vērsties tiesā viena gada laikā no dienas, kad tā ar iesniegumu vērsusies iestādē (*Administratīvā procesa likuma 188.panta piektā daļa*). Senāta ieskatā, tāda pati kārtība būtu attiecināma arī uz gadījumiem, kad lieta izskatīta zemākā iestādē, kuras lēmums pirms pārsūdzēšanas ir jāapstrīd augstākā iestādē. Proti, ja zemāka iestāde nepaziņo personai savu lēmumu sakarā ar tās iesniegumu, personai ir tiesības vērsties augstākā iestādē gada laikā no dienas, kad tā vērsusies zemākā iestādē.

Administratīvais akts daļā ir stājies spēkā – 2007.gada 12.janvāra lēmums pieteicējam tika paziņots, un pieteicējs administratīvajam aktam šajā daļā piekrīt. Turklāt, lai pieteicējam tiktu samaksāta noteikta naudas summa, viņam saskaņā ar likumu nebija jāvēršas iestādē ar jaunu iesniegumu. Tādēļ konkrētajā gadījumā nebūtu pareizi administratīvā akta apstrīdēšanas termiņu aprēķināt no dienas, kad pieteicējs ar iesniegumu vērsās iestādē.

[15] No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējs 2007.gada 10.aprīlī vērsās iestādē ar iesniegumu, kurā lūdza izsniegt lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktu, noformējot to kā rakstveida administratīvo aktu un norādot tā apstrīdēšanas kārtību. 2007.gada 27.aprīlī iestāde sniedza pieteicējam atbildi, norādot, ka novērtējuma un aprakstes akts nav administratīvais akts un tas pieteicējam netiks izsniegts.

Tā kā pieteicējs izmantoja visas likumā paredzētās iespējas panākt, ka administratīvais akts minētajā daļā tiktu pienācīgi noformēts un paziņots, tad secināms, ka pieteicējam bija tiesības vērsties augstākā iestādē viena gada laikā no dienas, kad stājās spēkā iestādes atteikums izsniegt mantas aprakstes un novērtējuma aktu rakstveidā.

[16] Pēc analogijas ar Administratīvā procesa likuma 70.panta otrajā daļā ietverto prezumpciju, secināms, ka lēmums par atteikumu izsniegt rakstveida administratīvo aktu stājās spēkā 2007.gada 4.maijā. Tādējādi procesuālais termiņš administratīvā akta apstrīdēšanai bija līdz 2008.gada 4.jūnijam.

[17] Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka 2007.gada 20.jūlijā, kad pieteicējs vērsās Iekšlietu ministrijā, viņš nebija nokavējis administratīvā akta apstrīdēšanas termiņu. Līdz ar to Iekšlietu ministrija nepamatoti atstāja pieteicēja iesniegumu bez izskatīšanas. Tas savukārt nozīmē, ka pieteicējs ir ievērojis lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību un tiesā pēc būtības izskatāms prasījums par jauna (labvēlīgāka) administratīvā akta izdošanu.

Tādējādi pieteicēja blakus sūdzība ir atzīstama par pamatotu, Administratīvās apgabaltiesas lēmums ir atceļams un administratīvā lieta nosūtāma Administratīvajai apgabaltiesai izskatīšanai pēc būtības.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 2.punktu un 324.panta pirmo daļu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 16.jūnija lēmumu.
Nosūtīt lietu Administratīvajai apgabaltiesai izskatīšanai pēc būtības.
Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore
Senatore
Senators

V.Krūmiņa
D.Mīta
J.Neimanis